

พุทธประวัติ: การเล่าเรื่องบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท Biography of Buddha: A Narration of Prominent Person in Theravada Buddhism

พระครูสังฆรักษ์ธวัช เทชธมฺโม (ขำเมือง)

PhrakrusangkharakThanawat Techadhammo (Khummuang)

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author Email: 6201101014@mcu.ac.th

Received November 8, 2023; Revised November 17, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเล่าเรื่องพุทธประวัติในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการศึกษาเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาพุทธประวัติเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้ามีปรากฏทั้งในส่วนที่เป็นประวัติศาสตร์ตั้งแต่ประสูติจนกระทั่งปรินิพพาน เนื้อหาเกี่ยวกับการกำเนิดมนุษย์และความเป็นใหญ่ของพระราชาที่มาจากความเชื่อเรื่องเทพ เนื้อหาอีกส่วนเกี่ยวข้องกับวิธีการปฏิบัติตนที่แตกต่างจากบุคคลสามัญทั่วไปอันแสดงให้เห็นความเป็นเลิศเหนือกว่าเทพหรือศาสดาอื่นๆ ในยุคสมัยนั้น เนื้อหาอีกส่วนเกี่ยวกับข้อปฏิบัติและการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า ส่วนวิธีการเล่าเรื่องพุทธประวัติเป็นการผสมกันระหว่างการเล่าเชิงเปรียบเทียบอ้างอิงเอาจากความเชื่อในสังคม และความเชื่อในเรื่องบุคคลสำคัญที่ต้องมีอัตลักษณ์พิเศษ อีกทั้งวิธีการเล่าต้องโยงไปหาผู้ฟังที่ไม่เข้าใจหนังสือแต่เข้าใจรูปภาพและการใช้วิธีการเล่านิทานอันเป็นการเล่านิทานพื้นบ้านเข้ากับพุทธประวัติที่มีความเกี่ยวข้องกัน

คำสำคัญ: พุทธประวัติ; การเล่าเรื่อง; พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

This article was purposely made to study a narration of Biography of Buddha in Theravada Buddhism. It employed the documentary methodology and was found that the content of the Biography of Buddha relates to the history and miracles of the Lord Buddha. They appear in the historical parts from his birth until his death. In addition to the content started with the birth of humans and the supremacy of the king that comes from the belief in gods. Moreover, the content concerns how to behave differently from ordinary people, which shows superiority over other gods or prophets. In the other hand, the content is the practices and teachings of the Buddha. When it comes to a narration of Biography of Buddha, it is a combination of

allegorical storytelling and references to beliefs in society. and beliefs about prominent people who must have special identities. In addition, the method of storytelling must be connected to listeners who do not understand the book but understand the pictures and the use of storytelling methods, which are telling folk tales with the history of the Buddha that are related.

Keywords: Biography of Buddha; A Narration; Theravada Buddhism

บทนำ

พุทธประวัติถือเป็นการเล่าเรื่องประวัติของพระพุทธเจ้า ในการเล่าพุทธประวัติที่ผ่านมานั้นมีปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกตามลำดับเหตุการณ์ และปรากฏในการเล่าพุทธประวัตินั้นมีปรากฏในพระบาลีพระไตรปิฎกที่รวบรวมไว้ด้วยพระองค์เอง แต่มีปัญหาที่คือการเล่าของพระสังคิติกายจารย์นั้นไม่ได้เขียนไว้ติดต่อกันไปตลอดเรื่อง จึงเป็นการลำบาก ตามที่พระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า เรื่องพุทธประวัตินั้นไม่ปรากฏในบาลีจนตลอดเรื่อง มีแต่ในบาลีเป็นตอนๆ เช่น ประสูตรในมหาปทานสูตรแห่งที่ฌนิกาย บางครั้งก็เล่าตอนยังทรงพระเยาว์ในติกนิบาต อังคุตตรนิกาย เป็นต้น จนต่อมาพุทธทาสภิกขุก็มองเห็นปัญหาดังกล่าวนี้จึงได้เก็บพระบาลีมาอย่างเดียวยังไม่ปะปนกับอรรถกถาอย่างที่เหมาะสมเจ้าข้า เรียบเรียงไว้ แต่เน้นไปที่พระบาลีจากพระโอษฐ์เอง เพราะการเล่าเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงเล่าเองจึงจะมีน้ำหนักยิ่งกว่าเนื้อหาที่อรรถกถาเล่าต่อกันมา (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

จากประวัติศาสตร์การเขียนประวัติโดยเฉพาะพุทธประวัตินั้นมีรูปแบบการเรียบเรียงเป็น 3 อย่างคือ 1. พุทธประวัติที่มุ่งให้คนทั่วไปเกิดความเลื่อมใส เป็นการกล่าวถึงคนส่วนใหญ่ที่ไม่ใช่นักศึกษา เรื่องราวเน้นหนักไปทางปาฏิหาริย์ เช่น หนังสือปฐมสมโพธิ เป็นการเน้นให้เกิดผลคือยึดเหนี่ยวน้ำใจคนให้ติดแน่นในศาสนาของตน แต่เนื่องจากมุ่งหนักไปในทางปาฏิหาริย์ ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายขึ้นแก่พวกนักศึกษาหรือนักปฏิบัติธรรมโดยตรง 2. พุทธประวัติที่มุ่งทางด้านานหรือประวัติศาสตร์ เป็นการแสดงเรื่องราวให้คนทั้งหลายเห็นว่าเป็นความจริง และมีหลักฐานตามกฎเกณฑ์แห่งวิชาประวัติศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ อันเป็นที่สนใจของนักศึกษาแห่งสมัยปัจจุบันนี้ 3. พุทธประวัติที่มุ่งเน้นสำหรับศึกษาชีวิตแห่งการปฏิบัติธรรมตั้งแต่ออกผนวชจนตรัสรู้และประกาศธรรมจนวาระสุดท้ายคือนิพพาน โดยไม่ได้สนใจเรื่องปาฏิหาริย์หรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ แนวนี้เป็น การมุ่งไปที่ธรรมะล้วนๆ คือแสดงข้อธรรมะให้ปรากฏชัดในทุกอากัปกิริยาของพระพุทธองค์ เพื่อเป็นหลักการแก่ผู้หวังดำเนินตาม (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

การเล่าเรื่องหรืออิทธิพลของการเล่าเรื่องพุทธประวัติที่ถูกนำเสนอในอดีตจึงได้ถูกขยายออกตามความต้องการของชุมชนที่ในอดีตนั้น ภาษาและวรรณกรรมอินเดียที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธนั้นจะเป็นที่รับรู้ในส่วนของชนชั้นนำ ส่วนประชาชนคนสามัญเขียนไม่ได้อ่านไม่ออก เข้าไม่ถึงอักษร ภาษาและวรรณกรรม ไม่ว่าจะเป็นทาน ชาดก คัมภีร์ต่างๆ คนพื้นเมืองจะรู้บ้างสมัยหลังๆ ก็ผ่านการบอกเล่าจากนักบวชและผู้รู้อื่นๆ ผ่านวิธีการถ่ายทอดแบบท่องจำกันและบอกเล่าเรื่องราว ในช่วงต้นเน้นไปที่การเล่าแบบนิทานและชาดกผ่านรูปปั้นหรือรูปสลักหิน ก่อนจะกลายเป็นการเล่าเรื่องที่เน้นประวัติหรือคติที่โยงกับคติจักรพรรดิราช คติโพธิสัตว์ คติธรรมราช ล้วนเป็นการสร้างสรรค์ให้เกิดการสรรเสริญ

และขยายการรับรู้กันในเรื่องของการสร้างความศรัทธาต่อบุคคลผู้เป็นศาสดาที่มีพลังอำนาจเหนือกว่าคนทั่วไปให้เป็นราชาหรือกษัตริย์ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ผ่านภาษาและวรรณกรรมเหล่านี้ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566)

การเล่าพุทธประวัติจึงเป็นรูปแบบของการเล่าเรื่องถึงบุคคลสำคัญที่มีลักษณะพิเศษทางด้านบุคลิกที่มีทั้งปาฏิหาริย์ ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์จริง อีกทั้งยังมีการปฏิบัติตนที่เป็นต้นแบบ แต่ถึงอย่างนั้นอิทธิพลต่อการเล่าเรื่องนี้อาจจะไม่ได้แผ่หลายสำหรับคนอื่นทั่วไป หรืออาจจะมีก็ไม่ได้ระบุไว้ในทั้ง 3 รูปแบบนี้อย่างครบถ้วน หากจะมีครบถ้วนก็ต้องเป็นบุคคลที่ถูกยกให้เหนือบุคคลหรือเอกบุรุษที่ไม่มีคนอื่นมาเทียบเคียงได้ บทความนี้จึงต้องการเสนอวิธีการเล่าเรื่องบุคคลสำคัญโดยเฉพาะพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งนี้การเล่าเรื่องอาจมีองค์ประกอบทางภาษาและวรรณกรรมที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัย แต่ก็ยังคงมีองค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างของเรื่องเล่าที่สำคัญคือ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เพื่ออะไรอยู่ เพียงแต่จะเน้นไปที่อะไร หรือส่วนไหนมากกว่ากัน หากเน้นว่าใครก็จะเน้นไปที่ปาฏิหาริย์ แต่เมื่อเน้นไปที่ทำอะไร ที่ไหนก็จะเน้นไปทางประวัติศาสตร์ หรือเพื่ออะไรก็เน้นไปที่การปฏิบัติตนและการเป็นต้นแบบ โดยบทความนี้จะได้วิเคราะห์องค์ประกอบและเสนอพื้นที่การเล่าเรื่องอันเป็นอัตลักษณ์ต่อไป

เนื้อหาและวิธีการเล่าพุทธประวัติในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การเล่าเรื่องในวรรณกรรมพระพุทธศาสนานั้นมีรูปแบบการเล่าเรื่องเนื้อหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วง ซึ่งหลักใหญ่ๆนั้นจะพบว่า

1. การเล่าเรื่องในพระไตรปิฎก เนื้อหาในพระไตรปิฎกประกอบไปด้วยเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลผู้เป็นเลิศหรือเป็นใหญ่ในลักษณะต่างๆ เช่นข้อความว่า บรรดาสัตว์ผู้มีอรรถภาพใหญ่ ราชูผู้เป็นจอมอสูรเป็นเลิศ บรรดาภิกษุผู้เป็นเลิศ พระเจ้ามณฑลเป็นเลิศ บรรดาบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ มารผู้มีบาปเป็นเลิศ พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวโลกกล่าวว่า เป็นเลิศในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 21 ข้อ 15 หน้า 27, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เนื้อหานี้ยังเกี่ยวข้องกับบุคคลที่อยู่เหนือบุคคลอื่น เป็นการแสดงให้เห็นลักษณะความยิ่งใหญ่ของบุคคลเมื่อเทียบกับตามวิสัยของสิ่งที่ปรากฏในโลกนั้น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจโลกนั้นอย่างแจ่มแจ้ง ดังข้อความเล่าอีกว่า “ทั้งโลกนี้และโลกอื่น ตถาคตผู้ทราบดีอยู่ได้ประกาศไว้ชัดแจ้งแล้ว ทั้งที่ที่มารไปไม่ถึง และที่ที่มฤตยูไปไม่ถึง ตถาคตผู้รู้ชัดเข้าใจได้ประกาศไว้ชัดแจ้งแล้ว เพราะความรู้โลกทั้งปวง” (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

ส่วนวิธีการเล่าเรื่องนั้นเป็นลักษณะการเรียงร้อยเรื่องราวที่มีองค์ประกอบของหลักธรรมผสมกับเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับพระพุทธเจ้า อย่างเนื้อหาในธรรมจักกัปปวัตตนสูตรที่เล่าถึงเนื้อหาในส่วนเรื่องเล่าผสมกับการแสดงธรรมและผลที่เกิดขึ้นตามมา รวมถึงตำนานผ่านชาดกอันเป็นการเล่าผสมกันระหว่างร้อยแก้วและร้อยกรอง โดยอ้างถึงบุคคลทำอะไรที่ไหนและทำอย่างไร อันเป็นหลักพื้นฐานของเรื่องเล่า ซึ่งการเล่าดังกล่าวนี้ใช้วิธีการเขียนแทนการเล่าเรื่องด้วยการพูด เมื่อเป็นอย่างนั้น ความแตกต่างกันระหว่างภาษาพูดกับภาษาเขียนอาจจะไม่ปรากฏจากคำร้อยกรอง แต่เนื่องจากเรื่องเล่า

ต้องการนำเสนอศิลปะแห่งการเล่าเรื่องจึงปรากฏมีบทร้อยกรองในเรื่องราวเพื่อสร้างความเพลิดเพลินให้กับการเล่าเรื่องนั้นๆ

อีกทั้งบทสนทนาระหว่างตัวละครก็เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเล่าที่ถูกใส่เข้ามาในบทร้อยแก้ว และเป็นวิธีการเล่าเรื่อง ทำให้เกิดเป็นการผสมผสานระหว่างตำนานและเรื่องเล่าที่แนบชิดกันมากขึ้น โดยตำนานโบราณนั้นมาจากเรื่องเล่า และภายหลังจึงมีการเติมแต่งให้มีองค์ประกอบของพื้นหลังหรือสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ในยุคสมัยนั้นเข้าไปด้วย จึงทำให้องค์ประกอบของเรื่องเล่าเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการเล่าเรื่อง แต่อย่างไรก็ตาม บทร้อยกรองนั้นช่วยทำให้ดูเป็นเรื่องราวเท่านั้น ขณะที่บทร้อยแก้วถือเป็นโครงสร้างของเรื่องเล่าตามรูปแบบของพระสูตรแต่ละนิกาย (T.W.Rhys Davids, 1997)

2. การเล่าเรื่องในสมัยหลังพุทธกาล เนื้อหาส่วนใหญ่ที่ปรากฏในเรื่องเล่าในสมัยหลังพุทธกาลเป็นไปลักษณะของการยกย่องบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมในแต่ละสมัยอย่าง เรื่องเล่าสมมติราชคือพระราชา หรือกษัตริย์ ล้วนแต่มีเนื้อหาที่ถูกนำไปโยงกับบุคลิกลักษณะของพระพุทธเจ้า จะพบว่าคนที่เป็นกษัตริย์จะต้องมีคุณธรรมที่แตกต่างคนอื่นไม่ใช่คนที่พิเศษต่างจากคนอื่น แต่เป็นมนุษย์เสมอกันแต่เกิดขึ้นโดยธรรม มิใช่เกิดขึ้นโดยอธรรม ธรรมจึงเป็นสิ่งประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566) การเล่าเรื่องกษัตริย์ที่ถือว่าเป็นที่รวมถึงคติความเชื่อพระโพธิสัตว์ที่ได้ถูกนำมาเล่าในแง่ของนิทานธรรมบทและชาดกที่สอดคล้องกับบุคลิกลักษณะของผู้เป็นเลิศทางโลกและทางธรรม

ส่วนวิธีการเล่าเรื่องเป็นการนำเสนอเรื่องเล่าในสมัยพุทธกาลได้ใช้รูปแบบภาษาหรือเรื่องเล่าที่ใกล้เคียงกับยุคนั้นมาเป็นข้อเปรียบเทียบ ซึ่งจะพบว่า สังคมชาวพุทธได้อยู่ท่ามกลางเรื่องเล่าในสมัยใกล้เคียงกันอย่างรามายณะและมหาภารตยุทธ อันเป็นเรื่องเล่าที่ถูกมองว่ามีความสมบูรณ์ที่สุดที่จะนำมาเป็นแบบในการเปรียบเทียบการเล่าเรื่อง จะพบว่าเรื่องเล่าทั้งสองเรื่องนั้นมีรูปแบบการดำเนินเรื่องในแง่ของการเสนอเรื่องคุณธรรม แม้โดยเนื้อหาจะไม่ได้อ้างอิงเหตุการณ์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องด้วย แต่มีรูปแบบการอ้างอิงคล้ายกันในเรื่องอาชยาน (Akhyana) (T.W.Rhys Davids, 1997) อันเป็นวิธีการเล่าเรื่องจากการนำข้อความจากคัมภีร์มหาภารตและรามายณะมาอธิบายด้วยการอ้างอิงถึงข้อความที่มีปรากฏในนั้น รวมถึงการนำวัฒนธรรมของการบอกเล่าถึงเรื่องเล่าต่างๆ ที่จะมีในอนาคต ซึ่งต่อมาได้ถูกนำเสนอในแง่ของดนตรี และการเต้น อันเป็นวิธีการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องในวัฒนธรรมที่ต่างกันไป

คติชนกับการเล่าเรื่องพุทธประวัติ

การกล่าวเรื่องพุทธประวัติถือว่าเป็นรูปแบบที่มีรายละเอียดและกระบวนการเล่าที่สืบทอดมาจากยุคสู่ยุค รุนสู่รุ่นตามลักษณะการเล่าเรื่องจนเกิดเป็นสำนวนท้องถิ่นของนิทานเรื่องหนึ่ง เป็นวิธีการการปรับตัวเพื่อให้เรื่องเล่านี้เป็นที่แพร่หลายในบริบทต่าง และเป็นไปในแต่ละท้องถิ่นซึ่งต้องปรับให้เรื่องเล่านั้นดำรงอยู่ได้ในแต่ละท้องถิ่นตามรสนิยมของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ (ศิริพร ณ ถกลาง, 2548) อีกทั้งยังเป็นการปรับตัวของเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงเข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป เช่น พุทธประวัติตอนหนึ่งที่เล่าถึงการออกบวชนั้นมีปรากฏในพระพุทธานุสาเถราวาทะว่าเป็นการตรัสรูถองถึงความเกิดแก่ เจ็บตาย บุตรและภรรยาจนรำพึงไปถึงว่า ฆราวาสคับแคบเป็นทางมาแห่งธุลี ส่วนบรรพชาเป็นโอกาสว่าง ผู้อยู่ครองเรือนจะประพฤดิพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ไม่ใช่เรื่องง่าย ถ้าเผลอเพียงพลงผม

และหนด ครองผ้าย้อมน้ำฝาดออกจากเรือน บวชเป็นผู้ไม่มีประโยชน์เกี่ยวข้องด้วยเรือน (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ขณะที่ในพุทธประวัติแบบมหายานนั้นเล่าถึงตอนออกบวชนั้นมาจากเรื่องการทะเลาะกันระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะเรื่องการแย่งน้ำกัน เจ้าชายสิทธัตถะพยายามเสนอให้ศากยะอย่าได้ทำสงคราม การเสนอนี้ได้ถูกปฏิเสธเนื่องจากข้อความว่า ขึ้นชื่อว่าเรื่องสงครามอันผู้ที่เกิดมาในวรรณะกษัตริย์จะต้องกระทำ ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงพวกพ้องพี่น้องหรือผู้ใด สงครามไม่ยกเว้นแก่ใคร แม้จะต้องประหารกับพี่น้องของตนเอง กษัตริย์ประกอบสงครามเพื่ออาณาจักรของตน มิใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตน (เสฐียร พันธงศรี, 2554) การที่มีการขยายเนื้อหาตรงนี้จึงเป็นการใช้คติชนปรับเนื้อหาให้เข้ากับบริบทแวดล้อม โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับสงครามอย่างที่ปรากฏในเรื่องเล่ามหาภารตยุทธ์ของศาสนาฮินดูที่มองว่าเรื่องธรรมะเป็นเรื่องใหญ่กว่าเรื่องตนเอง ตรงนี้มาจากคติชนเรื่องเล่าที่เป็นพื้นฐานของการผนวกไว้กับเรื่องบุคคลสำคัญ ตรงนี้เองจึงปรากฏวิธีการเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับคติชน ดังนี้

1. การเล่าเรื่องพุทธประวัติในพระไตรปิฎก เป็นการเล่าเรื่องพุทธวงศ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทในมหาปทานสูตร อันเป็นการเล่าเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าในอดีตที่มีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่โดยโครงสร้างของการปฏิบัติและการรู้แจ้งความจริงล้วนมุ่งไปหาวิธีการที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์เป็นผู้ตัดธรรมเครื่องเน้นซ้ำได้แล้ว ผู้ตัดทางได้แล้ว ผู้ตัดวิญญะได้แล้ว ผู้ล่วงทุกข์ทั้งปวงได้แล้ว ทั้งโดยพระชาติ พระนาม พระโคตร พระชนมายุ คู่พระอัครสาวก และการประชุมพระสาวกว่า ‘แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเหล่านั้นจึงมีพระชาติอย่างนี้’ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 10 ข้อ 15 หน้า 9, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การระบุถึงพระพุทธเจ้าจึงเป็นการระบุถึงข้อมูลอันเป็นอัตลักษณ์ของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ที่จะช่วยยืนยันความจริงก่อนที่เนื้อหาที่เป็นรายละเอียดในส่วนอื่นจะมุ่งอธิบายพระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสีในอดีตผ่านการเล่าถึงความเป็มาของการดำเนินชีวิตอย่างละเอียดอ้างถึงตั้งแต่อยู่ชั้นดุสิตจนกระทั่งได้บรรลุธรรมจนมีเทวดามาปรากฏให้แสดงธรรมซึ่งเป็นการย้อนถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างพระพุทธเจ้าในอดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีวัตรปฏิบัติในการแสดงธรรมแก่เหล่าเทวดาและมนุษย์นั้นไม่แตกต่างกัน ซึ่งลักษณะการเล่าเรื่องนี้ได้กลายเป็นการเชื่อมต่อกันของพุทธวงศ์และกลายเป็นลักษณะการเล่าถึงความหลากหลายของพระพุทธเจ้าแต่มีส่วนที่สัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันในแต่ละชาตินั้นอย่างแยกไม่ออกตามคติเรื่องเล่าในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การเล่าเรื่องแบบเชื่อมสัมพันธ์กันของพระพุทธเจ้านั้นกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการเล่าที่เต็มไปด้วยปาฏิหาริย์ เช่นพระพุทธเจ้าจะต้องมีการแสดงฤทธิ์กระทำยมกปาฏิหาริย์ในอากาศกลางหา (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 33 ข้อ 4 หน้า 701, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพราะพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ต่างยืนยันว่าทั้งเทวดาและมนุษย์ในโลกนั้นยังไม่ได้เตรียมพร้อมสำหรับยอมรับพระองค์หรือคำสอนของพระองค์ จึงจำเป็นต้องแสดงฤทธิ์ให้คนเหล่านั้นพร้อมก่อน และการจะสร้างการยอมรับได้นั้นล้วนมาจากการที่เหล่าพระภิกษุหรือพระสาวกอย่างพระสารีบุตร ต่างสอบถามถึงการปฏิบัติเพื่อเป็นพระพุทธเจ้านั้นมีความเป็นมาอย่างไร และเมื่อจัดแบ่งการเล่าเรื่องในพุทธวงศ์จึงเป็นการเล่าเรื่องใน 2 ลักษณะคือ

ก. การเล่าแบบพุทธวงศ์ เป็นการเชื่อมต่อดวงค์ของพระพุทธเจ้าตั้งแต่การเป็นสุเมธดาบสจนถึงพระสมณโคดมอันเป็นวิธีการเล่าเรื่องตามคัมภีร์ชาดกที่สร้างเครื่องมือในการอธิบายถึงการ

เชื่อมโยงกันของพระพุทธเจ้าในอดีตจนถึงการเป็นพระพุทธเจ้านามว่าสมณโคตม การเล่าเรื่องแบบนี้ เป็นวิธีการเชื่อมโยงคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกันระหว่างจิตใจและการมุงบรรลุ เข้ากับร่างกายที่ปรากฏในแต่ละช่วงเวลาตามคำอธิบายของการเวียนว่ายตายเกิด อีกอย่างหนึ่ง ตามธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติและร่างกายนั้นปรากฏในการเล่าเรื่องแบบเดียวกับการเล่าในชาดก หากพิจารณาการเล่าเรื่องในชาดกนั้นเป็นการสนับสนุนแนวคิดที่ว่าพระพุทธเจ้าเป็นผลจากบารมี 10 ประการที่ไม่ใช่แค่เพียงการบรรลุธรรมเท่านั้น แต่เป็นการยืนยันให้เห็นการใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยความน่าอัศจรรย์และพิเศษกว่าคนทั่วไป

ข. การเล่าแบบประวัติศาสตร์ เป็นวิธีการเชื่อมโยงถึงพระพุทธเจ้าตั้งแต่อยู่สวรรค์ชั้นนาคสิจจนถึงการประทับอยู่ในชีวิตของพระพุทธองค์ ซึ่งการเล่าในช่วงประวัติศาสตร์นั้นอาจชัดเจนในแง่ของข้อมูลของพระพุทธเจ้าตั้งแต่ขึ้นดาวดิงส์จนถึงการปรินิพพาน แต่ไม่ได้สนับสนุนข้อมูลการปฏิบัติตนที่เอื้อต่อการทำให้เห็นความสมบูรณ์ก่อนหน้านี้ เนื่องจากเรื่องในทางศาสนาไม่ได้จบแค่เพียงประวัติศาสตร์เชิงกายภาพเท่านั้น แต่ต้องมีเหตุให้นำไปสู่การเชื่อมโยงไปหาอดีตและอนาคตต่อไปอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งการเล่าแบบนี้ทำให้เกิดตำนานเชิงชีวประวัติของพระพุทธเจ้าที่มากกว่าแค่ปรากฏในทางกายภาพเท่านั้น แต่เป็นการย้อนไปหาว่าทำไมจึงเป็นพระพุทธเจ้าได้ และหลังจากเป็นพระพุทธเจ้าแล้วอะไรจะเกิดตามมา

การเล่าเรื่องในแบบ ก เป็นการเล่าเรื่องแบบชาดกเชื่อมไปหาพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อนๆ เชื่อมโยงไปหาการปฏิบัติตนตามแนวทางการเป็นพระพุทธเจ้าในต่อมา

2. การเล่าพุทธประวัติในสมัยหลังพุทธกาล เป็นการศึกษาถึงรูปแบบการเล่าก่อนจะมาเป็นพระพุทธเจ้า อันเป็นวิธีการเล่าแบบชาดก เรื่องราวชาดกเล่าถึงเรื่องราวที่ถูกสร้างขึ้นตามลำดับเหตุการณ์ของพระพุทธองค์ผ่านสถานที่อยู่ในอดีตจนถึงอนาคต เกี่ยวข้องกับเรื่องการเกิดใหม่อันมาพร้อมกับลักษณะการกระทำของพระพุทธองค์ที่เป็นลักษณะความมีคุณธรรม ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ก็ตาม

ชาดกในพระพุทธศาสนาเถรวาทเต็มไปด้วยอดีตและข้อมูลย้อนหลังที่ช่วยทำให้เห็นถึงประวัติชีวิตของพระพุทธเจ้า ซึ่งวางรูปแบบเป็นลักษณะของการเล่าเรื่องในชาดกมีโครงเรื่องร่วมสมัยและเป็นรูปแบบเรื่องเล่าผสมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามเรื่องเล่าในชาดกนั้นจะมีรูปแบบที่ทำให้เข้าใจได้ถึงลักษณะการเล่าเรื่องในพระสูตร โดยจะพบว่าในการเล่าเรื่องนี้ไม่ใช่ข้อกำหนดที่สร้างขึ้นใหม่โดยพระพุทธเจ้าและรวมเข้ากับวัฒนธรรมการเล่าเรื่องในยุคสมัยนั้นจึงเป็นไปได้ที่นิทานชาดกเมื่อนำเสนอผ่านวิธีการนี้ถือเป็นการพัฒนาแนวการเล่าเรื่องอันเป็นที่นิยมของยุคสมัยที่จะช่วยขยายให้คำสอนของพระพุทธเจ้าชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งวัฒนธรรมชาดกนั้นยังเหมือนกับคำสอนในทางศาสนาอื่น ๆ ที่ถูกพัฒนาขึ้นภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว และนำไปสู่รูปแบบที่น่าเชื่อถือที่สุดคงจะพบได้จากจำนวนชาดกที่มีจำนวนมาก เป็นการระบุให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวของเรื่องเล่าอดีตของพระพุทธเจ้าที่มีลักษณะแตกต่างกันไปบางทีก็เป็นมนุษย์ บางครั้งก็เป็นสัตว์ในส่วนของชาดกที่เล่าถึงเรื่องราวในการเป็นพระโพธิสัตว์อันเป็นส่วนของบารมีที่สำคัญในการเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมด 10 เรื่อง ส่วนเรื่องอื่นๆ รวมทั้งหมด 500 กว่าเรื่องเป็นการเพิ่มเติมมาจากส่วนที่เป็นการอ้างไว้ในอรรถกถา ซึ่งแสดงถึงลักษณะของผู้จะเป็นพระพุทธเจ้าตามลักษณะรูปแบบก่อนที่จะปรากฏในเรื่องเล่าชาดก นำไปสู่ข้อสรุปความเป็นพระพุทธเจ้าที่สมบูรณ์ในอนาคตนั้นจะประกอบไปด้วยความ

สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม 2 แบบคือ พระมหาปัญญาธิคุณและมหากรุณาธิคุณ (Frank E. Reynolds, 2002)

การเล่าเรื่องพุทธประวัติจึงปรากฏในการเล่าถึงที่มาที่ไป และลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากคนทั่วไป แต่มีความเป็นมาที่เป็นเหตุเป็นผลตามกฎแห่งกรรม ซึ่งลักษณะการอธิบายแบบนี้จึงทำให้ความเป็นพระพุทธรูปเจ้านั้นมีเหตุผลที่เพียงพอให้สามารถเข้าใจได้ว่าเป็นไปตามลักษณะที่ถูกเล่าขึ้น หรือทำให้เชื่อได้ว่าพระพุทธรูปเจ้าปรากฏขึ้นเชื่อมโยงกับการปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับคำสอนหรือหลักธรรมที่ทรงแสดง ซึ่งสามารถเล่าให้ถึงการปฏิบัติตามธรรมและผลที่ตามมา

วิเคราะห์เนื้อหาและการเล่าเรื่องพุทธประวัติในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การเล่าเรื่องพุทธประวัติตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมีลักษณะของเนื้อหาและวิธีการเล่าที่มีลักษณะเฉพาะอันนำไปสู่การวิเคราะห์ใน 2 แบบคือ

1. การเล่าพุทธประวัติเชิงเปรียบเทียบ จะพบว่าเนื้อหาในแบบนี้เป็นการอ้างถึงการเล่าพุทธประวัติโดยเทียบเคียงกับประวัติการเล่าเรื่องของบุคคลสำคัญในวัฒนธรรมอินเดียและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะพบว่าเน้นไปที่วิถีชีวิตและการปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่สอดคล้องกับหลักความเชื่ออื่นในยุคสมัยเดียวกันนั้น ทั้งความเชื่อเรื่องสมมติเทพ คือ พระราชา พระราชกุมาร และพระราชเทวี อุบัติเทพ คือ เทวดาชั้นจาตุมหาราช เทวดาชั้นดาวดึงส์ ฯลฯ เทวดาผู้สนับสนุนในหมู่พรหม และเทวดาชั้นสูงกว่านั้น และวิสุทธิเทพ คือ พระตถาคต สาวกของพระตถาคต พระอรหันตชินาสพ และพระปัจเจกสัมพุทธเจ้า (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 30 ข้อ 119 หน้า 388, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ตั้งแต่การอยู่ในสวรรค์และประสูติมาเป็นพระราชโอรส ตามข้อความว่า “พระโพธิสัตว์มีสติ รู้ตัวทั่วพร้อม จุตินทรีย์พร้อม ขันดุสิตก้าวลงสู่ครรภ์แห่งมารดา” (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ในยุคสมัยนั้นคติความเชื่อเรื่องกำเนิดมนุษย์และจักรพรรดิราชเป็นลักษณะความเชื่อในแง่ของการกำเนิดเป็นมนุษย์ ราชาหรือกษัตริย์จะถือเป็นเจ้าผู้ปกครองมนุษย์ในนามตัวแทนของเทพจึงเชื่อว่าสมมติเทพ คติความเชื่อนี้มีทั้งของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยจะว่า สมมติเทพนั้นเป็นสามัญชนผู้มีผล เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั้งหลายจึงได้รับยกย่องเป็นผู้ปกครองบ้านเมือง และมีคติว่าจะมีแก้ววิเศษ 7 ประการ คือ ข้างแก้ว ม้าแก้ว ขุนพลแก้ว เสนาแก้ว ชายาแก้ว จักรแก้ว และรัตนะ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566) จะพบว่าวิธีการเปรียบเทียบกันระหว่างบุคคลกับเทพนั้นเป็นไปตามคติการเล่าเรื่องที่ต้องการยกบุคคลปกติให้มีอยู่เหนือบุคคลอื่นเพื่อใช้สำหรับเป็นเรื่องราวมีแทนการสื่อสารเชิงอำนาจ เป็นการระบุถึงเนื้อหาเชิงข้อมูลให้เห็นความเหมือนกันของการใช้ข้อมูลเรื่องการเกิด แก่ เจ็บ ตายของมนุษย์เป็นหลักในการอธิบายเนื้อหาในพุทธประวัติ แต่แตกต่างกันในแง่ของรายละเอียดที่พระพุทธรูปเจ้าจะมีลักษณะที่แตกต่างออกจากมนุษย์ทั่วไป เช่น พระโพธิสัตว์นั้นเมื่ออยู่ในครรภ์ มารดาจะมีศีลเป็นปกติ ไม่มีอาพาธ รวมถึงการตั้งครรภ์ 10 เดือนจึงคลอด เป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ไม่เคยมี (พุทธทาสภิกขุ, 2549) การมีการกำเนิดบริสุทธิ์ถือเป็นวิธีการเล่าเรื่องที่ตรงกับการกำเนิดของเหล่าเทพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่มีลักษณะของการกำเนิดที่มีการเปรียบเทียบกันได้อย่าง พระรามจากเรื่องรามายณะและพระกฤษณะจากเรื่องมหาภารตะ โดยทั้งพระรามและพระกฤษณะต่างเป็นปุรุโซตมะ หรือบุคคลผู้ถึงความบริบูรณ์ คือบุรุษอันอุดม ต่างกันในแง่พระรามเป็นมรยาทาปุรุโซตมะ แปลว่าบุรุษอันอุดมผู้มีจรรยามารยาทและขอบเขตความประพฤติ ส่วนพระกฤษณะเป็น ลีลาปุรุโซตมะ

หมายถึงบุรุษอันอุดมผู้เปี่ยมไปด้วยลีลาหน้าอัศจรรย์ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566) เป็นการนำเสนอหาในส่วนของการพรรณนาถึงความเป็นบุรุษอันอุดมสูงสุดมาพิจารณาพบว่า การประสูตินั้นเกิดในราชตระกูลได้รับการอบรมจรรยา มารยาทและการรับภาระหน้าที่ของการปฏิบัติตามหน้าที่หรือธรรมะในการปกครอง เช่นเดียวกับพุทธประวัติอันเป็นการโยงไปหาหลักธรรมะ ซึ่งข้อพิจารณาปรากฏว่ามีการเปรียบเทียบกันระหว่างมหาบุรุษทางโลกกับทางธรรมว่า “คนในโลกนี้เป็นพหูสูต มีเรื่องที่ควรสดับอันตนได้สดับแล้วมาก เป็นคนมีสติระลึกลึกลับสาวการที่ทำคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ และเป็นคนฉลาดในกิจการของคฤหัสถ์ที่ต้องจัดต้องทำ ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการเหล่านั้น มีปัญญาพิจารณาสอบสวนอันเป็นอุบายวิธีที่จะให้กิจการนั้นสำเร็จได้ด้วยดี สามารถทำเอง และสามารถที่จะจัดให้ผู้อื่นทำ ในกิจการเหล่านั้น บุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็นปราชญ์ทางโลก แต่ปราชญ์ทางธรรมนั้นคือเป็นผู้ปฏิบัติเกื้อกูลแก่มหาชน เพื่อความสุขของมหาชน ยังประชุมชนเป็นอันมากให้ประดิษฐานอยู่ในอริยญาณธรรมคือความเป็นผู้มีธรรมงาม มีธรรมเป็นกุศล” (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

ส่วนวิธีการเล่านั้น มีการเล่าโยงหาคนที่เป็หลักทางสังคมนั้นๆ เช่นพระราชา พราหมณ์ จึงพบว่าการเล่าเรื่องพุทธประวัติจะต้องโยงให้เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญเป็นส่วนใหญ่ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไร่ชาวนาจะมีปรากฏอยู่น้อย อีกทั้งวิธีการเล่าเรื่องยังสัมพันธ์กับสิ่งที่คนนับถือเช่น เล่าเรื่องที่พระนางสิริมหามายาพระสุบินถึงช้างเผือก อันเป็นความเชื่อว่าช้างนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมอินเดียตามความเชื่อในพระพิฆเนศเป็นช้างที่นับถือมาก่อนจะมีการนับถือมหาเทพอื่นๆ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566) และยังสอดรับการวิธีการนำเอาพุทธประวัติมาใช้ในการเล่าเรื่องพระราชาในยุคสมัยต่อมาตั้งเนื้อหาที่ปรากฏในชินมหานิทานตอนเสด็จออกจากครุฑมารดาของพระโพธิสัตว์ เป็นการนำพระองค์ไปเปรียบกับบุรุษก้าวลงจากบันได ดังบุรุษนี้ปรากฏในตำนานเมืองเชียงใหม่ที่เปรียบการเสด็จลงมาอุบัติในเมืองเชียงแสนของลวจังกราชต้นวงศ์กษัตริย์ครองเมืองเชียงแสน เชียงใหม่ อันเป็นการแต่งตำนานเมืองเชียงแสนในพุทธศตวรรษที่ 21 และชินมหานิทานก็แต่งขึ้นก่อนหน้านั้นราวพุทธศตวรรษที่ 20 (ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี และคณะ, 2561)

2. การเล่าพุทธประวัติเชิงบุคคล เนื้อหาเน้นไปที่ความเชื่อทางศาสนาที่สร้างวัฒนธรรมการเชื่อทางด้านเพศสภาพและอำนาจในฐานะชายเป็นใหญ่ที่ประกอบสร้างขึ้นจากจิตสำนึกของคนในสังคม (พระมหาณัฐวุฒิ สงวนนาม และเกษริน บุตรา, 2563) และเน้นความพิเศษของบุคคล จะพบว่าเนื้อหานี้อ้างถึงบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะ มีการปฏิบัติตนที่เน้นรูปแบบที่แตกต่างจากบริบทที่มีจึงปรากฏในเชิงสัญลักษณ์ความเป็นเอกบุคล หรือเป็นเลิศที่แตกต่างออกไปจากศาสดาของศาสนาอื่นๆ ดังข้อความว่า “ศาสดาที่ใครๆ ไม่ควรท้วงติง ในโลกนี้มีอยู่ ตถาคตบังเกิดขึ้นในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ ผู้ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง” (พุทธทาสภิกขุ, 2549) เนื้อหาส่วนนี้มีปรากฏทั้งในปฐมสมโพธิอันแสดงให้เห็นลักษณะอันน่าอัศจรรย์ของพระพุทธเจ้า และเป็นการแสดงให้เห็นรายละเอียดที่สนับสนุนสถานะของพระพุทธเจ้าในอดีตว่า “ก็รอยทางเก่าที่เคยเป็นมาเป็นหนทางเก่าที่พระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลายดำเนินมาก่อน คืออริยมรรคมีองค์ 8 ตถาคตได้ดำเนินไปแล้วซึ่งหนทางนั้น เมื่อดำเนินตามไปอยู่ซึ่งหนทางนั้น ได้รู้ยิ่งเฉพาะแล้วซึ่งขรามรณะ เหตุเกิด ความดับไม่เหลือ และข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้หลุดถึงความดับไม่เหลือแห่งขรามรณะ” (พุทธทาสภิกขุ, 2549) แม้แต่ในส่วนของปฐมสมโพธิกถาก็เป็นการกล่าวถึงพระโพธิสัตว์โคตมะ พร้อมเอ่ยถึงชื่ออดีตพระพุทธเจ้าทั้ง 24 พระองค์มากล่าวไว้ประกอบ

พร้อมกันในแง่ที่เป็นเครื่องเปรียบเทียบให้เห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพระพุทธเจ้าพระองค์อื่นๆ เนื้อหาส่วนใหญ่จึงเป็นการมุ่งเน้นไปที่พระพุทธเจ้าในแง่ของบุคคล

เนื้อหาพุทธประวัติที่มีบุคคลจึงเป็นโครงสร้างถึงลักษณะพิเศษของการอธิบายลักษณะเฉพาะที่โยงหาบุคคลในอดีตและอนาคตที่เกี่ยวข้องกัน ปรากฏในการเล่าแบบพุทธวงศ์ ทั้งนี้การเชื่อมโยงนี้ไม่ใช่เป็นการเชื่อมโยงแบบญาติหรือเชื้อสายในรูปแบบผู้กระทำกรรมต่อกัน แต่เป็นการโยงความหมายในแง่ของการเกี่ยวข้องกันทางธรรม เนื้อหานี้จึงมีลักษณะพิเศษและการกระทำบางอย่างที่แตกต่างไปจากที่มีมาในอดีตจึงเป็นที่มาของการขยายให้เห็นถึงผลของการอธิฐานและการดำเนินชีวิตในความเป็นพุทธเจ้าที่สอดคล้องกันในส่วนของแต่ละบุคคล

ส่วนวิธีการเล่าเรื่องนั้นเป็นการใช้วิธีการเล่าแบบนิทานพื้นบ้านที่เน้นการเข้าถึงและการบอกต่อกัน ปรากฏในคำว่า “สวด” อันเป็นการเล่านิทานชาดก ด้วยการใช้นางสนทนา การสวดดำนนี้ได้ฟังอย่างเพลิดเพลิน ซึ่งส่วนใหญ่เน้นทำนองสนทนาให้ชาวบ้านที่ทั้งรู้หนังสือและไม่รู้หนังสือได้ฟัง จึงเป็นการใช้วรรณกรรมที่มีการบันทึกไว้เพื่อสร้างการรับรู้จากชาวบ้าน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566) การเล่าพุทธประวัติแบบนี้จึงเป็นการเสนอให้เห็นลักษณะที่สอดคล้องกับการเข้าใจของบุคคลที่เป็นต้นแบบการดำเนินชีวิต บุคคลที่เป็นต้นแบบนี้จึงเป็นการเสนอถึงการเล่าแบบนิทานที่ตัวละครเอกจะต้องประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตเป็นส่วนใหญ่จึงพบวิธีการเล่านี้ในแง่ของเรื่องเล่าที่มีปาฏิหาริย์ และการบรรลุเป้าหมาย ก่อนจะจบเรื่องด้วยความสุขสมหวังของทุกคนที่มาพบเจอกับพระพุทธเจ้า

บทสรุป

การเล่าพุทธประวัตินี้มีปรากฏทางเนื้อหาที่โยงกับปาฏิหาริย์ เน้นประวัติศาสตร์ และเน้นการปฏิบัติธรรม ทั้ง 3 แบบนี้ต่างเป็นการระบุถึงเนื้อหาที่กล่าวถึงพระพุทธเจ้าว่ามีที่มาทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับความเชื่อในยุคสมัยเดียวกันโดยเฉพาะเรื่องการทำนิคมมนุษย์และความเป็นใหญ่ของพระราชาที่มาจากความเชื่อเรื่องเทพ อีกทั้งยังมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างจากบุคคลสามัญทั่วไปอันแสดงให้เห็นความเป็นเลิศเหนือกว่าเทพหรือศาสดาอื่นๆ ในยุคสมัยนั้น จนกระทั่งเกิดวิธีปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์เป็นคำสอนสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติตามของเหล่าสาวก

ส่วนวิธีการเล่าเรื่องนั้นผสมกันระหว่างการเล่าแบบพุทธกาลและหลังพุทธกาลที่เน้นไปที่หลักการปฏิบัติตนในพระชาตินั้นๆ รวมถึงที่มาที่ไปของพระพุทธเจ้า การเวียนว่ายตายเกิดจากการเป็นพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญตนตามหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลต่างๆ ในอดีต จนกลายเป็นที่มาของการผูกโยงกันระหว่างเรื่องเล่าที่เป็นนิทานพื้นบ้านเข้ากับพุทธประวัติในบางยุคบางสมัยอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

พระมหาณัฐวุฒิ สงวนนาม และเกษรินบุตรา. (2563). มโนทัศน์เรื่องแม่มดในเรื่องเล่าศาสนา.

วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 3(2), หน้า -24.

พุทธทาสภิกขุ. 2549. *พุทธประวัติ จากพระโอษฐ์*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เสฐียร พันธงชัย. 2554. *พุทธประวัติ มหายาน*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2566. *อำนาจของภาษาและวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พณตา แอ็ก.
- ศิราพร ณ ถลาง. 2548. *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี, พระครูประวิตรวานยุต และพระครูพิพิธสุตาทร. 2561. พัฒนาการวรรณกรรมพุทธประวัติ. *วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 31(2), หน้า 189-213.
- Frank E. Reynolds. (2002). "Rebirth Traditions and the Lineages of Gotama: A Story in Theravada Buddhology". *Sacred Biography in the Buddhist Traditions of South and Southeast Asia*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.
- T.W.Rhys Davids. (1997). *Buddhist India*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.